

ΘΕΟΛΟΓΙΑ

ΤΡΙΜΗΝΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΜΟΣ ΜΣΤ'

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1975

ΤΕΥΧΟΣ Δ'

ΑΜΦΙΛΟΧΙΟΥ ΙΚΟΝΙΟΥ

(ca. 341/5 — 395/400)

«ΠΕΡΙ ΨΕΥΔΟΥΣ ΑΣΚΗΣΕΩΣ» *

ΥΠΟ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Γ. ΜΠΟΝΗ

Όμοτίμου Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

IV. Τὸ χειρόγραφον

1. Ἐχομεν πρὸς ἡμῶν 38 φωτοτυπίας ἐκάστης σελίδος τῶν 19 φύλλων τοῦ Cod. Escorial. Gr. T I 17, τῶν περιεχόντων τὸ «Περὶ ψευδοῦς ἀσκήσεως» ἔργον τοῦ Ἀμφιλοχίου. Ὁ κώδιξ περιέχει ἔργα διαφόρων συγγραφέων, ἀλλὰ σχεδὸν ὁμοίου περιεχομένου. Διότι ταῦτα εἶναι ἱστορικο-δογματικοῦ καὶ ἀντιρρητικοῦ περιεχομένου. Τὸ ἡμέτερον ἔργον περιλαμβάνεται εἰς τὰ φύλλα 172-190. Δὲν προτιθέμεθα νὰ παράσχωμεν πλήρη περιγραφὴν τοῦ κώδικος. Ὁ Gerhard Fickler περιέγραψε τὸν κώδικα λεπτομερῶς μὲν ἐν τῷ ἔργῳ του: Petrusakten, Leipzig 1904, σ. 51-56, μετὰ σχολίων δέ, ὡς καὶ ἀναγκαίων καὶ χρησιμωτάτων παρατηρήσεων ἐν τῷ ἔργῳ του: Amphilo-chiana. I Teil, Leipzig 1906, σ. 78-110. Ἡμεῖς ἐνταῦθα περιοριζόμεθα νὰ διασαφήσωμεν ὠρισμένα ἰδιαιτέρα γνωρίσματα τῶν φύλλων 172-190 ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὰ λοιπὰ φύλλα τοῦ κώδικος.

α) Πλείονες εἶναι οἱ ἀντιγραφεῖς τῶν ἐπὶ μέρους ἔργων. β) Ὁ κώδιξ ἐν τῷ συνόλῳ εἶναι βομβύκινος. γ) Τὸ σχῆμα τῶν φύλλων τοῦ ἡμετέρου ἔργου ἐγγίζει πρὸς τὸ σχῆμα καὶ τῶν λοιπῶν τμημάτων. δ) Ἄπαντες οἱ ἀντιγραφεῖς τῶν ἐπὶ μέρους τμη-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 481 τοῦ προηγουμένου τεύχους.

μάτων ἀνήκουσι παλαιογραφικῶς εἰς τὸν ιγ' αἰ., ὅπως καὶ τὸ ἡμέτερον ἔργον. ε) Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀποτελεῖ ἀπόδειξις, ὅτι ὁ κῶδιξ συναπετελέσθη ἐκ διαφόρων ὀκτασελίδων φύλλων, συνδεθέντων μεταξύ των, ὥστε ν' ἀποτελεσθῇ ἐνιαῖος κῶδιξ, ποικίλου, ἀλλ' ὁμοιομόρφου περιεχομένου, διαφόρων συγγραφέων, ὧν τὰ ἔργα πάντως ἀντεγράφησαν κατὰ τὴν ὁμοιότυπον γραφὴν τοῦ ιγ' αἰ. στ) Ἐφ' ὅσον συνεδέοντο πρὸς ἄλληλα ὀκτασέλιδα φύλλα, πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἔργον περιελάμβανε πέντε ὀκτασέλιδα καὶ ἄρα ἐκ τῶν διασωθέντων φύλλων 19 πρέπει νὰ ἐξέπεσεν ἓν, ἢ ἐκ τῶν διασωθεισῶν 38 σελίδων ἐλλείπουν δύο σελίδες, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τοῦ χειρογράφου (φ. 172-190).

2. Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι καὶ τοῦτο. Ὁ Κατάλογος τῶν Ἑλληνικῶν χφφ. τῆς Μονῆς τοῦ Ἐσχοριάλ, φιλοτεχνηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐκ Tarragona καταγομένου Antonius Augustinus († 1586), ἐν τῇ περιγραφῇ δὲ τοῦ ἡμετέρου κώδικος τὰ φύλλα 172-190 περιγράφει ὡς εὐρίσκονται σήμερον. Ἄλλ' ἐκ τῶν φύλλων τούτων ἐλλείπει ἢ τε ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος. Ἐκτὸς δὲ τούτου ἐν τῇ συνδέσει τῶν φύλλων ἐπῆλθεν ἀλλαγὴ διὰ κακῆς τοποθετήσεως τῶν τριῶν φύλλων, ἧτοι φ. 172, 181 καὶ 190. Νομίζομεν ὅτι ἡ ὀρθὴ τοποθέτησις τῶν φύλλων πρέπει νὰ εἶναι αὕτη, κατὰ τὴν ἀκόλουθον σειράν: φ. 181α-181β, 173α-173β, 174α-174β, 175α-175β, 176α-176β, 177α-177β, 178α-178β, 179α-179β, 180α-180β, 172α-172β, 190α-190β, 182α-182β, 183α-183β, 184α-184β, 185α-185β, 186α-186β, 187α-187β, 188α-188β, 189α-189β. Εἰς τὴν ὀρθὴν ταύτην τοποθέτησιν τῶν φύλλων ὀδηγεῖ ἡμᾶς τὸ κείμενον καὶ ἡ λογικὴ ἀκολουθία τῶν λόγων. Λόγω κακῆς συνδέσεως λοιπὸν ὑπεισῆλθεν ἐντὸς τοῦ κειμένου ἀταξία, ὡς ταύτην ἐσημειώσαμεν.

3. Ἡ γραφὴ τοῦ κώδικος, ὡς ἐκ τῶν φωτοτυπικῶν ἀντιγράφων γίνεται φανερόν, εἶναι κατεστραμμένη εἰς τινὰς σελίδας. Ἐκ τούτου καὶ ὁ πρῶτος ἐκδότης τὸ ἔργον καὶ ἡμεῖς εὐρέθημεν πολλάκις πρὸ δυσεπιλύτων δυσχερειῶν. Ἐναπόκειτο δὲ εἰς τὴν ἡμετέραν διορατικότητα καὶ ἀνερευνητικὴν ἰκανότητα διὰ ν' ἀνα-

καλύψωμεν ἢ καὶ μαντεύσωμεν τὴν ἀνεπισφαλῆ συμπλήρωσιν τοῦ ἐλλειπτικῶς διδομένου κειμένου διὰ τῆς παρεμβολῆς τῶν ὀρθῶν λέξεων ἢ φράσεων. Τὰ παρατηρούμενα δ' ἐν τῷ κώδικι κενὰ εἶναι καὶ πολυάριθμα καὶ δυσαναπλήρωτα.

V. Ὁ συντάκτης τοῦ ἀνωνύμου παραδοθέντος ἔργου

Ὅτι πράγματι συντάκτης τοῦ ἀνωνύμου παραδοθέντος ἔργου εἶναι ὁ κλεινὸς τοῦ Ἰκονίου μητροπολίτης Ἀμφιλοχίος, ἀποδεικνύεται σαφέστατα οὐ μόνον ἐκ τοῦ ὅλου πνεύματος καὶ τῆς δικανικῆς ἐπιχειρηματολογίας τοῦ ἔργου, τῆς γνωστῆς ἐκ τῶν καταλοίπων τοῦ ἐνδόξου ἀνδρός, καθ' ἃ ἐξέθετο ἀποδεικτικῶς ὁ Karl Holl, Amphilocheius von Ikonium, ἰδίᾳ ἐν σ. 111-115 καὶ 254/63, ἀλλ' ἐπίσης καὶ ἐκ σαφεστάτων ἐνδείξεων τοῦ κειμένου τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀντιρρητικοῦ ἔργου, ἅτινα καὶ ἐπισημαίνωμεν εὐθὺς ἀμέσως κατωτέρω.

α. Τὸ πὸς συντάξεως τοῦ ἔργου.

1. Τὰ χωρία τοῦ ἔργου, ἅτινα παραθέτομεν εὐθὺς ἀμέσως, οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἀφίνουσιν, ὅτι τὸ Ἰκόνιον, ἡ πρωτεύουσα τῆς Λυκαονικῆς ἐπαρχίας, ὑπῆρξεν ὁ τόπος, ἐνθα συνετάγη τὸ ἔργον¹. Τὰ χωρία ταῦτα εἶναι τὰ ἐξῆς: α. Ἐν κ. XXXV, 2-4 ὁ σ. θέτων τὸ ἐρώτημα εἰς τοὺς αἰρετικούς, οἵτινες ἤρνοῦντο νὰ ἐγγίσουν πάντα τὰ ἀντικείμενα τῶν μὴ ὁμοιοῖδεατῶν των, θεωροῦντες ταῦτα βέβηλα, ἐρωτᾷ «ἐκ ποίας παραδόσεως» τοῦτο πράττουσι; Μήπως οἱ ἀπόστολοι, οἵτινες περιήρχοντο τὴν οἰκουμένην κηρύσσοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ εἰς τοὺς ἐθνικούς καὶ εἰδωλολάτρας, περιέφερον χύτρας καὶ πινάκια, ἵνα μὴ μιανθῶσι, χρῆ-

1. Περὶ τοῦ Ἰκονίου ἔβλ. Ernest Honigmann, *Le Synekdomos d'Hiérokles et l'opuscule géographique de Georges de Chypre*. Bruxelles 1939, 27, No 675,1. Ruge, RE IX, col. 990. W. M. Ramsay, *The historical Geography of Asia Minor*. Amsterdam 1962, 332,2. Karl Holl, μν. ἔ. σ. 16 ἔ.

σιν ποιούμενοι τῶν ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν χρησιμοποιουμένων σκευῶν; Ἡ μήπως ἔχοντες τὸν Χριστὸν μεθ' ἑαυτῶν ἐγνώριζον, ὅτι οὐδὲν εἶδωλον ἀκάθαρτον ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ «πάντα καθαρὰ τοῖς καθαροῖς» (Τίτ. 1,15) καὶ ὅτι «ἀγιάζεται διὰ λόγου Θεοῦ καὶ ἐντεύξεως» (Α' Τιμ. 4,5); Καὶ συνεχίζει αὐταῖς λέξεσιν: «καὶ εἰσερχόμενοι πολλάκις εἰς οἶκον Ἑλληνας, εἰ ἡδυνήθησαν πείσαι τὸν οἰκοδεσπότην πιστεῦσαι τῷ Θεῷ, εὐθὺς τὸν οἶκον ἐκ κλησίων ἐποιοῦν· ὁ γέγονε καὶ ἐπὶ τῆς ἡμετέρας πόλεως, γενομένου τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Παύλου ἐν τῷ οἴκῳ Ὀνησιφόρου· οὐκ ἤρωτησεν ὁ ἀπόστολος, ποῖα καθαρὰ σκεύη καὶ ποῖα ἀκάθαρτα, ἀλλ' αὐτὸν τὸν οἶκον, ὡς προείπομεν, ἐκ κλησίων ἐποίησεν».

2. Ἐάν τις θελήσῃ νὰ παραβάλλῃ τοὺς ἀνωτέρω λόγους μετὰ τοῦ ἀποκρύφου «Πράξεις Παύλου καὶ Θέκκλης»¹, ἀσφαλῶς θὰ διαπιστώσῃ πλήρη ἐξάρτησιν τοῦ συντάκτου τοῦ ἔργου ἐκ τοῦ ἐν λόγῳ ἀποκρύφου². Αἱ ἀπόκρυφοι δὲ «Πράξεις Παύλου καὶ Θέκκλης» ἐμφανίζουσι τὸν Ὀνησιφόρον ἐν Ἰκονίῳ κατοικοῦντα, ὡς σαφῶς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἀποκρύφου τούτου κειμένου δηλοῦται (κ. 1). Περὶ τῶν ὀνομαστῶν ἀναφερομένων προσώπων ἐν τῷ ἀποκρύφῳ τούτῳ, δύναται τις νὰ παραβάλλῃ καὶ τὴν Β' Τιμ. 4,10,1. 15. 4,14. Περὶ δὲ τοῦ Ὀνησιφόρου ὄρα καὶ Πράξ. 2,11. Β' Τιμ. 1,16. 4,19. Ἄξια ἰδιαιτέρας σημειώσεως εἶναι καὶ τὰ ἐξῆς χωρία τοῦ ἀποκρύφου (I, 238,9-11) κ. 5: «Καὶ εἰσελθόντος Παύλου εἰς τὸν τοῦ Ὀνησιφόρου οἶκον ἐγένετο χαρὰ μεγάλη, καὶ κλίσις γονάτων καὶ κλάσις ἄρτου καὶ λόγος Θεοῦ περὶ ἐγκρατείας καὶ ἀναστάσεως».

1. Acta Pauli et Theclae, ἐν ἐκδ. Acta Apostolorum Apocrypha I, ed. R. A. Lipsius 1891. II,1 et 2 ed. M. Bonnet, 1898 (φωτομηχανικὴ ἀνατύπωσις τὸ 1959) τ. I, σ. 235-269 καὶ ἰδίᾳ ἐν Edgar Hennecke — Wilhelm Schneemelcher, Neutestamentliche Apokryphen in deutscher Uebersetzung, Tübingen 1964 τ. II, 243 ἐ.έ. αὐτόθι καὶ πλουσία βιβλιογραφία ἐν II, 221-222.

2. Σημειώτεον δ' ὅτι τὰ περὶ Ὀνησιφόρου λεγόμενα παραδίδονται καὶ διὰ τοῦ ἐκδοθέντος ὑπὸ τοῦ C. Schmidt, Acta Pauli aus der Heidelberger koptischen Papyrushandschrift Nr. 1, Leipzig 1905 ἐν σ. 27 ἐ.

Ἐπίσης τὸ χωρίον: «καὶ ταῦτα τοῦ Παύλου λέγοντος ἐν μέσῳ τῆς ἐκκλησίας ἐν τῷ Ὀνησιφόρου οἴκῳ»¹. Ἡ φράσις: «κλίσις γονάτων καὶ κλάσις ἄρτου καὶ λόγος Θεοῦ περὶ ἐγκρατείας καὶ ἀναστάσεως» σαφῶς δηλοῦσιν: α) ὅτι οἱ λόγοι οὗτοι εἶναι τελετουργικοὶ καὶ λειτουργικοί. β) Ὡς τοιοῦτοι δὲ μόνον ἐν ἐκκλησίᾳ θὰ ἠδύναντο νὰ θεωρηθοῦν πραγματοποιούμενοι. Ἐπομένως ἡ διαπίστωσις τοῦ ἀντιρρητικοῦ ἔργου, ὅτι οἱ ἀποστολοὶ εἰσερχόμενοι εἰς οἶκον Ἑλλήνος, «εὐθύς τὸν οἶκον Ἐκκλησίας ἐποίουσαν», εὕρισκει ἀνταπόκρισιν ἐν τῷ ἀνωτέρῳ χωρίῳ τοῦ ἀποκρύφου. Σημειωθήτω δ' ὅτι περὶ τῆς «κατ' οἶκον ἐκκλησίας» πολλάκις γίνεται λόγος ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ Παύλου. Π.χ. Ῥωμ. 16,5. Α' Κορ. 16,19. Κολ. 4,15. Φιλήμ. 2. γ) Ἐν τῷ χωρίῳ δὲ τούτῳ γίνεται ἐπίσης λόγος καὶ περὶ «ἐγκρατείας», τοῦθ' ὅπερ προσάδει πρὸς τε τὸν σκοπὸν καὶ τὰς ἀντιρρητικὰς τοῦ σ. προϋποθέσεις κατὰ τῶν «ἐγκρατιτῶν» αἰρετικῶν, ἐφ' ὅσον τὰς καθ' ὑπερβολὴν ἐγκρατιτικὰς τάσεις τῶν πολεμουμένων αἰρέσεων ἐπιζητεῖ νὰ καταπολεμήσῃ ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἡμετέρου ἔργου.

3. Οὐ μόνον τὸ κείμενον τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀντιρρητικοῦ ἔργου ὑποδηλώνει σαφῶς ὡς τόπον συντάξεως τοῦ ἔργου τούτου τὸ Ἰκόνιον, ἀλλὰ καὶ πλείονες ἔξωθεν μαρτυρίαι συνεπικουροῦσιν εἰς ἐπιβεβαίωσιν τούτου. Καίτοι τὸ ἀπόκρυφον, τὸ φέρον τὸν τίτλον «Περίοδοι καὶ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Βαρνάβα τοῦ ἀποστόλου», θεωρεῖται μεταγενέστερον, ἀναγόμενον εἰς τὰ τέλη τοῦ ε' ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ σ' αἰ., ἐν τούτοις ἀντλοῦν καὶ τοῦτο ἐκ τῶν παλαιότερων «Πράξεων Παύλου καὶ Θέκλης» καὶ δὴ καὶ ἐκ τοῦ κ. VII, ῥητῶς ἀναφέρει τὸ Ἰκόνιον, ἐν ᾧ καὶ ὁ οἶκος τοῦ Ὀνησιφόρου: «Ἦν γὰρ ἐκεῖ — δηλ. ἐν Ἰκονίῳ — ὅσιος ἀνὴρ καὶ εὐλαβής, ὅστις ἡμᾶς καὶ ὑπεδέξατο, οὗ καὶ τὸν οἶκον ἠγάσασε Παῦλος»². Ἀναγινώσκων τις τὸ ἀπόκρυφον τοῦτο καὶ μάλιστα ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς «Πράξεις Παύλου καὶ Θέκλης», ἰδίᾳ κ. VII, ἀντιλαμβάνεται παρευθύς, ὅτι ὁ «ὅσιος ἀνὴρ καὶ εὐλαβής» οὐδεὶς

1. Αὐτόθι I, 240,6-7. Πβλ. καὶ Hennecke-Schneemelcher II, 243 ἔ.

2. Lipsius — Bonnet, Acta apostolorum apocrypha, II, 2,293,20 ἔ.

ἕτερος εἶναι ἢ ὁ Ὀνησιφόρος. — Ἐπίσης ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Βασιλείου Σελευκείας († 468 περίπου)¹ ἀναγινώσκουμεν τὰ ἀξιολογώτατα ταῦτα περί τε τοῦ ἀποστόλου Παύλου, τῆς πόλεως τοῦ Ἰκονίου, τῆς οἰκίας τοῦ Ὀνησιφόρου καὶ τῆς παρθένου ἁγίας Θέκλης: «Ὁ θεσπέσιος Παῦλος... διαθέων τὴν οἰκουμένην ἐπὶ κατηγήσει καὶ κλήσει καὶ σωτηρία τῶν ἐθνῶν, γίνεται καὶ κατὰ τὸ Ἰκόνιον, ὡς ἂν καὶ αὐτόθι κηρύξων τὴν ἀλήθειαν... Ἐν ταύτῃ δὲ γεγονῶς καὶ τῆς παρὰ Ὀνησιφόρου δεξιώσεως ἀξιωθεὶς καὶ φιλοφρόνως ξεναγωγηθεὶς, γίνεται καὶ γείτων τῆς παρθένου Θέκλης... Ὡς γὰρ ὁ μὲν ἐδίδασκε κατὰ τὴν ἐστίαν τοῦ Ὀνησιφόρου... ἡ παρθένος... ἐδήχθη μὲν εὐθύς τὴν ψυχὴν τῶν ῥημάτων»². Τὴν ἱστορίαν τῆς ἁγίας Θέκλης ἀναφέρουσι καὶ πολλοὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Π.χ. ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ὁ καὶ Ναζιανζηνός, πολλάκις ἐν τῷ «Στηλιτευτικῷ κατὰ Ἰουλιανοῦ βασιλέως» Λόγῳ³. «Εἰς τὸν μέγαν Ἀθανάσιον»⁴. Μάλιστα δ' ἐν τῷ Ἔπει ΣΤ'⁵ καὶ ἐν στίχοις 97-103, ἐν οἷς ἐγκωμιάζεται ἡ τε Θεοδοσία, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἀμφιλοχίου Ἰκονίου καὶ αὐτὸς ὁ Ἀμφιλόχιος, ἀναφέρεται καὶ ἡ ἁγία Θέκλα συμβοηθοῦσα τῷ Γρηγορίῳ, ὅπως πεισθῆ ὁ Ἀμφιλόχιος διὰ ν' ἀποδεχθῆ τὴν εἰς ἐπίσκοπον Ἰκονίου χειροτονίαν. Ἴδου καὶ οἱ ὠραῖοι στίχοι:

«Ἔστι τοι, ὦ χαρίεσσα, Θεοῦ δόσις. Ἦδε προκείσθω
 Παντός σοι μύθοιο καὶ ἔργματος ἔμπνοος εἰκῶν,
 Θηλυτέρη Χειρωνίς, ὑπὸ προπόδεσσι γάμοιο,
 Ἦ σ' ἐκ πατρὸς ἔδεκτο καὶ ἐπλασεν ἦθεσι κεδνοῖς·
 Αὐτοκασιγνήτη μεγ' ἀμύμονος ἀρχιερωῆς

1. Περὶ αὐτοῦ ὄρα: Delehaye, *Analecta Bollandiana* 1925, 49-57. F. F. F. Ferner, *De Bas. Sel. questiones selectae*, Diss. Marburg 1912.

2. Migne, PG 85, 481C — 484A/B: Βασιλείου Σελευκείας, Εἰς τὰς Πράξεις τῆς ἁγίας ἀποστόλου καὶ πρωτομάρτυρος Θέκλης, συγγραφικῷ χαρακτῆρι προθεωρία.

3. Migne, PG 35, 589B. Λόγ. 21.

4. Αὐτόθι 35, 1105.

5. Αὐτόθι 37, 1542/50.

Ἀμφιλόχου, τὸν ἐπεμψα Θεῶ, Θεέ κλη γ ε σ ὺ ν ἄ γ ν ῆ,
Ἄγγελον ἀτρεικίης ἐριχηέα, κῦδος ἐμεῖο!»!

Τὴν ἐρμηνείαν τῶν στίχων ἐδώκαμεν ἐν Ἀνακοινώσει ἡμῶν ἐν τῷ ἐν Παλέρμῳ συνελθόντι Ἡ' διεθνεῖ Συνεδρίῳ Βυζαντινῶν Σπουδῶν τὸ 1951 καὶ δημοσιευθεῖσιν ἐν Estrato degli «Atti dell' VIII. Congresso di Studi Bizantini»—Vol. II: «Περὶ τῆς μητρὸς τῆς ἁγίας Ὀλυμπιάδος»¹. — Εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν ἡ ἁγία παρθένος Θεέ κ λ α ἐτιμᾶτο ὡς προστάτις πλείστων πόλεων καὶ χωριῶν, τινὰ τῶν ὁποίων ἔφερον καὶ τὴν ὀνομασίαν τῆς ἁγίας. Π.χ. ἐν Κύπρῳ πέντε χωρία ἔφερον τὴν ὀνομασίαν τῆς ἁγίας. Ἐν Αἰγύπτῳ, ἐν Λιβύῃ καὶ ἐν τῇ Δύσει ἀκόμη εἰς πλείστας πόλεις ἠγέρθησαν ναοὶ πρὸς τιμὴν τῆς ἁγίας Θεέ κ λ ης. Ἐν Κεφαλληνίᾳ ὑπάρχει καὶ σήμερον ἡ τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας φέρουσα πολίχνη. — Ὁ Σ ε β ῆ ρ ο ς Ἀντιοχείας (512/18) ἐν Λόγῳ του² βεβαιοῖ τὸ πόσον ἐτιμᾶτο ἡ ἁγία ἀπ' ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης. Ὁ Σ ο υ λ π ί κ ι ο ς Σ ε β ῆ ρ ο ς († 420;) ἀναφέρει τινὰ ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἀφηγήσεώς του περὶ τοῦ ἁγίου Μαρτίνου καὶ περὶ τῆς ἁγίας Θεέ κ λ ης³. Ὁ ἅγιος Ἰ ε ρ ὠ ν υ μ ο ς γράφει ὅτι ἡ ἁγία Θεέ κ λ α ἐτιμᾶτο παραλλήλως πρὸς τὴν Θεομήτορα ἀειπάρθενον Μαρίαν⁴. Λέγει ἐπίσης ὅτι ἡ ἁγία Μελανία ἐτιμᾶτο ἐν Ἱεροσολύμοις ἰσοτίμως πρὸς τὴν παρθένον Θεέ κ λ α⁵.— Σημειωθήτω δ' ὅτι αἱ «Πράξεις τῆς ἁγίας Θεέ κ λ ης» συνηνώθησαν μετὰ τῶν «Πράξεων Παύλου», ἀλλ' ἐνωρὶς ἀπεσπᾶσθησαν καὶ διεδόθησαν ὡς ἀνεξάρτητον ἔργον προσφιλέστατον ἐν τε τῇ Ἀνατολῇ καὶ ἐν τῇ Δύσει. Συντάκτης τῶν ἀποκρύφων τούτων Πράξεων ἦτο, κατὰ τὸν Ἱερόνυμον⁶, πρεσβύτερός τις ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ὅστις (περὶ τὸ 170-180) ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸν Παῦλον συνέταξε τὸ ἀπόκρυφον τοῦτο

1. Πβλ. καὶ τὸ «Πρὸς παρθένους» ποίημα Γ': Migne, PG 37, 639 στχ. 87. Ἐπίσης 37, 743, στ. 916. 37, 1550, στ. 102 καὶ πολλάκις ἀλλαχοῦ.

2. Patrologia Orientalis VII, 620.

3. Dial. II, 13,5: CSEL 1, 196.

4. Ἐπιστ. 22,41, παρὰ CSEL 54,209.

5. Χρονικὸν 377, παρὰ CSEL 27, 697.

6. De bapt. 17: CSEL 20,245.

ἔργον πρὸς ἐποικοδομητικούς σκοπούς. Ὑπὸ τοῦ Ἰ π π ο λ ύ τ ο υ καὶ τοῦ Ὠ ρ ι γ έ ν ο υ ς ἀναφέρονται αἱ «Πράξεις Παύλου», ἐνῶ ὑπὸ τοῦ Ἰ ε ρ ω ν ύ μ ο υ χαρακτηρίζονται, ὡς εἶδομεν, ἀπόκρυφοι καὶ σύλληψις φανταστικῆ ἀγαθοῦ τινος Μικρασιάτου πρεσβυτέρου. Ὡς ἀπόκρυφον χαρακτηρίζεται ἐπίσης τὸ ἔργον καὶ ὑπὸ τοῦ Γ ε λ α σ ι α ν ο ῦ Διατάγματος (Decretum Gelasianum τοῦ στ' αἰ.;). Τὸ ἀπόκρυφον «Πράξεις Παύλου καὶ Θέκλης» συνεγράφη ἑλληνιστὶ καὶ παρεδόθη διὰ πλειόνων χφφ. ἑλλην., λατ., συρ., σλαβ. καὶ κοπτιστί. Καίτοι τὸ ἔργον ὡς σύνολον εἶναι κῆμα φανταστικόν, ἐν τούτοις δὲν ἀποκλείεται νὰ περιέχῃ ἐν τῷ πυρῆνι καὶ στοιχεῖα ἀληθείας, παρωθήσαντα τὸν καλοκάγαθον χριστιανὸν συγγραφέα εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ ἀποκρύφου τούτου, ἐκ θαυμασμοῦ πρὸς τὸν ἀπόστολον τῶν ἔθνῶν, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀγνῆς προθέσεως πρὸς ἐποικοδομὴν τῶν πιστῶν¹.

(Συνεχίζεται)

1. Τὴν πλήρη βιβλιογραφίαν ἀνευρίσκει τις εἰς τὸ μνημονευθὲν ἤδη ἔργον τῶν Hennecke—Schneemelcher, II, 221 ἔ. 227 ἔ. 243/51.